

HORVÁTH MIKLÓS

A Magyar Néphadsereg (Magyar Honvédség) főtiszti kara összetételének és mentalitásának változásai az 1980-as és 1990-es években

Az 1989–1991-es kelet-európai rendszerváltást követően radikálisan átalakult Magyarország biztonságpolitikai környezete és külpolitikai kapcsolatrendszere egyaránt. Azonban viszonylag kevés értékelés látott napvilágot a hadsereg átalakításának fontosabb történéseiről, így a tiszti állomány helyzetében bekövetkezett radikális változásokról.

A hazai katonatársadalom rendszerváltozással összefüggő mobilitási fejleményei között az egyik legjelentősebb tényező az átmenet krízisére reagáló pályaelhagyás a hivatásos állomány körében. Drasztikusan megnőtt a pályaelhagyók száma. Szabó János adatai szerint: 1980–1986 között évi 127, 1989-ben már több mint 500, 1990-ben közel 2000, 1991–1992-ben évenként 1500 és 2000 a „nem természetes” pályaelhagyók száma. Mindeközben a szolgálni akaró tisztek jelentős részének ment tönkre a karrierje: sokan az létszámcsökkentések és átszervezések következtében feleslegessé váltak, új helyőrségekbe, alacsonyabb beosztásba kerültek, vagy viszonylag fiatalon nyugdíjba mentek. E folyamaton belül értelmezhető a pártállami katonai elit lecserélődése. 1988. és 1991. között elhalálozás és nyugdíjazás következtében 86 tábornok és 478 ezredes távozott a hadseregből. Ugyancsak Szabó értékelése szerint: rendszerváltozással bekövetkezett állománykiáramlás „egyfelől érzékeny veszteségeket okozott a fiatalabb, korszerűbb szerkezetű képzettséggel rendelkezők körében, másfelől az elitpozíciókban felfrissítette a vezetőket. igaz, még mindig a pártállami struktúrában – de annak késői szakaszában – szocializálódott szakemberekkel. Emellett visszaállottak a katonai-szakmai kvalifikáció követelményei, s megszűnt a pártállami politikai-ideológiai követelmények dominanciája. s ezzel együtt egy korábbi jelentős szakmacsoport, a politikai” munkások kategóriája. Ez utóbbi kategóriával – továbbá a pártapparátus független státuszban lévő tagjai – helyzetével összefüggésben az előadás keretében vizsgálandó kiemelkedően fontos téma, miként törekedett az MSZMP–MSZP az erőszakszervezetek – így a hadsereg – feletti befolyásának megtartása érdekében.